

بررسی فقهی و حقوقی چند هم‌سری
در ایران و کشورهای اسلامی

www.ketab.ir

مرضیه زکی‌زاده

سرشناسه	: زکی زاده، مرضیه، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی فقهی و حقوقی چندهمسری در ایران و کشورهای اسلامی / مؤلف مرضیه زکی زاده.
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۲ ص.
شابک	: 978-600-114-357-1
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: تعدد زوجات
واژه‌ها	: تعدد زوجات(فقه)
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ب ۷۷/ز ۱۷/ب ۲۳۰ BPT۳۰
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۸۳۱
شماره کتابخانه ملی	: ۳۰۲۰۳۸۸

انتشارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتاب فقهی، حقوقی و علوم سیاسی

تهران - خیابان انقلاب - میدان فروردین - پانین تر از خیابان لبافی نژاد

کوچه مینا - پلاک ۲۰

تلفن: ۵ - ۶۶۰۷۱۰۳۴ - ۶۶۴۹۰۵۸۰

پست الکترونیک: Khorsan@pub.com

سایت اینترنتی: www.khordypub.com

بررسی فقهی و حقوقی چند همسری در

ایران و کشورهای اسلامی

تألیف: مرضیه زکی زاده

چاپ اول - ۱۳۹۳

تیراژ: ۳۰۰ جلد

قیمت: ۱۴۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-357-1

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۳۵۷-۱

پیشگفتار ۹

فصل اول: کلیات و مفاهیم

کلیات و مفاهیم ۱۵

مبحث اول: مفهوم تعدد زوجات ۱۵

مبحث دوم: قالبه های ناهنجار در تعدد جفت ۱۶

گفتار اول: کانسپشنی (اشتراک جنسی) یا (ازدواج گروهی) ۱۶

گفتار دوم: چندشکری ۱۷

مبحث سوم: سابقه و تئوری روان ۲۰

گفتار اول: قبل از اسلام ۲۰

۱- اعراب پیش از اسلام ۲۰

۲- ایران باستان ۲۱

۳- تمدن هندوستان ۲۱

۴- چین ۲۲

۵- مصر ۲۳

۶- یونان ۲۳

۷- دین مسیح ۲۴

۸- دین یهود ۲۴

۹- عراق قدیم ۲۵

گفتار دوم: تعدد زوجات پس از اسلام ۲۵

گفتار سوم: تعدد زوجات در جهان معاصر ۲۶

مبحث چهارم: علل پیدایش تعدد زوجات ۳۰

۱- زورگویی و هوسرانی مرد ۳۰

۲- عوامل جغرافیایی ۳۱

۳- عادت ماهانه و محدود بودن دوره ی فرزندزایی زن ۳۱

- ۴- فزونی عدد زنان بر مردان ۳۲
- ۵- تکثیر جمعیت ۳۳
- ۶- دستگیری از بیوه گان ۳۳
- ۷- عوامل اقتصادی ۳۳
- مبحث پنجم: معایب و اشکالات تعدد زوجات ۳۴

فصل دوم: مشروعیت تعدد زوجات و ادله‌ی آن در ایران

- مبحث اول: مشروعیت تعدد زوجات ۴۱
- گفتار اول: مفهوم مشروعیت ۴۱
- گفتار دوم: حکمت مشروعیت تعدد زوجات در اسلام ۴۲
- گفتار سوم: اسباب تعدد زوجات ۴۳
- گفتار چهارم: ضرورت مشروعیت در احکام امضایی ۴۶
- مبحث دوم: ادله‌ی مشروعیت تعدد زوجات ۴۷
- گفتار اول: ادله‌ی فقهی ۴۷
- ۱- قرآن ۴۸
- ۲- روایات ۵۴
- ۳- اجماع ۵۶
- گفتار دوم: ادله‌ی حقوقی ۵۸
- ۱- موضع قانون مدنی ۵۸
- ۲- موضع قوانین حمایت خانواده ۶۰

فصل سوم: بررسی مشروعیت تعدد زوجات در مصر و لبنان و شمالی کشورهای اسلامی

- مبحث اول: بررسی مشروعیت تعدد زوجات در مصر ۶۹
- گفتار اول: ادله‌ی مشروعیت تعدد زوجات در حقوق مصر ۷۰
- گفتار دوم: عدم مشروعیت تعدد زوجات در سایر اقلیتهای جامعه‌ی مصر ۷۲
- مبحث دوم: بررسی مشروعیت تعدد زوجات در لبنان ۷۵
- گفتار اول: ادله‌ی مشروعیت تعدد زوجات در حقوق لبنان ۷۶

- گفتار دوم: عدم مشروعیت تعدّد زوجات در سایر اقلیتهای جامعهی لبنان ۷۷
- مبحث سوم: بررسی مشروعیت تعدّد زوجات در سایر کشورهای اسلامی ۸۰

فصل چهارم: شرایط تعدّد زوجات و احکام آن در حقوق ایران

- شرایط تعدّد زوجات ۸۷
- مبحث اول: اجرای عدالت بین همسران ۸۸
- گفتار اول: مفهوم لغوی عدالت ۸۸
- گفتار دوم: مفهوم اصطلاحی عدالت ۸۹
- گفتار سوم: مفهوم عدالت در دو آیهی سورهی نساء ۹۰
- گفتار چهارم: موازین رعایت عدالت ۹۴
- ۱- نفقه ۹۵
- ۲- قسم ۱۰۳
- معنای قسم ۱۰۳
- اقسام حق قسم ۱۰۴
- ۱- حق مضاجعه ۱۰۴
- ۲- حق موافقه ۱۰۸
- چگونگی اعمال قسم ۱۱۰
- مبحث دوم: نداشتن بیش از چهار زن دائم ۱۱۶
- گفتار اول: استیفاء عدد در نکاح دائم ۱۱۶
- گفتار دوم: استیفاء عدد در نکاح منقطع ۱۱۷
- گفتار سوم: روایات متعدّد در باب نکاح منقطع ۱۲۰
- گفتار چهارم: وضعیت استیفاء عدد نکاح منقطع در حقوق کنونی ۱۲۴
- گفتار پنجم: مذموم بودن تنوع طلبی و زنیبارگی در روایات ۱۲۶
- مبحث سوم: عدم سلب حق ازدواج مجدد از سوی زوج در قالب شرط ۱۲۷
- گفتار اول: ازدواج مجدد و شروط ضمن عقد ۱۲۷
- گفتار دوم: بررسی شرط عدم ازدواج مجدد از دیدگاه فقها ۱۳۰
- گفتار سوم: بررسی شرط عدم ازدواج مجدد از دید حقوقی ۱۳۴

- گفتار چهارم: ضمانت اجرای عدم رعایت شرط عدم ازدواج مجدد ۱۳۸
- مبحث چهارم: لزوم ثبت نکاح در فرض تعدد زوجات ۱۴۶
- گفتار اول: عادی یا رسمی بودن سند ازدواج مجدد ۱۴۶
- گفتار دوم: ممنوعیت ثبت ازدواج مجدد ۱۴۷
- مبحث پنجم: ضمانت اجرای سوء استفاده از حق تعدد زوجات ۱۴۹
- فصل پنجم: شرایط تعدد زوجات در حقوق مصر و لبنان و سایر کشورهای اسلامی
- مبحث اول: شرایط تعدد زوجات در حقوق مصر ۱۵۷
- گفتار اول: لزوم اجرای عدالت بین زوجات ۱۵۷
- گفتار دوم: تحصیل اجازه‌ی دادگاه ۱۶۳
- گفتار سوم: علی‌البداهه‌ی زن دوم از ازدواج سابق شوهرش ۱۶۵
- گفتار چهارم: ضمانت رعایت نسبت به ازدواج مجدد همسرش ۱۶۵
- گفتار پنجم: عدم سلب حق ازدواج مجدد از سوی زوج در قالب شرط ۱۶۶
- مبحث دوم: شرایط تعدد زوجات در حقوق لبنان ۱۶۹
- گفتار اول: لزوم اجرای عدالت بین زوجات ۱۶۹
- گفتار دوم: عدم سلب حق ازدواج مجدد از سوی زوج در قالب شرط ۱۷۳
- مبحث سوم: بررسی شرایط تعدد زوجات در سایر کشورهای اسلامی ۱۷۴
- منابع و مأخذ ۱۸۴

پیشگفتار

یکی از شئون اجتماعی انسان و بلکه رکن حیات مجتمع انسانی، ابقای نسل با ازدواج صحیح می‌باشد و این قرارداد ازدواج، یک نوع اتحاد و رابطه‌ی قانونی بین زن و مرد است و دارای خصوصیتی است که آن را از سایر عقود و قراردادهای ممتاز و مشخص می‌کند. نهاد ازدواج در اصل از نیازهای طبیعی زن و مرد به یکدیگر سرچشمه می‌گیرد و تداوم آن نیز تا حدی در گرو استمرار همین نیازهاست.

به همین دلیل با هر رابطه‌ی زناشویی زن و مرد از نظر شرع و قانون مجاز باشد، بطوری که رابطه‌ی آزاد زن و مرد بدون رعایت قیود و شرایط آن نکاح محسوب نمی‌شود. یکی از مسائلی که امروزه نظر حقوق‌مورد مطالعه و احیاناً انتقاد قرار می‌گیرد تعدد زوجات است.

اصل مشروعیت تعدد زوجات چهار زن از اصول مسلم اسلامی است و مطابق قرآن کریم بویژه آیه‌ی سوم سوره نساء، این مسئله در روایات معتبر از شیعه و سنی و همینطور اجماع امت اسلام داشتن بیش از چهار زن دائمی مشروع است. مشروعیت تعدد زوجات در گرو رعایت شروطی می‌باشد چرا که ازدواج با همسر جدید باید به طوری باشد که موجب محرومیت یکی از آنان از حقوق صفره‌ی زناشویی گردد و یا به خلاف وظایف انسانی و اسلامی باشد و شوهر باید با کمال مراقبت حقوق زنان را بر طبق عدل و صاف رعایت بنماید و استفاده از این حق نباید موجب تضییع حق دیگری شود.

بنابراین با توجه به اینکه تعدد زوجات مجاز است مقنن خواستار وضع احکام شرعی را انشاء نماید بلکه با قبول این جواز، اجرای آن را مقید به شرایطی نموده که این جمله رعایت عدالت و مساوات در خصوص زنان متعدد و همین طور لزوم ثبت آن بر می‌آید. نظر به اینکه شرایط مرقوم، شرط صحت عقد نیست (مانند الزام زوج به ثبت واقعه‌ی ازدواج که شرط عقد نمی‌باشد بلکه الزامی قانونی است بر انجام تشریفات مقرر) ازدواج مجدد مرد در حدود شرعی صحیح است و علقه‌ی زوجیت ایجاد می‌نماید و تنها مجازاتی که برای مرد در نظر گرفته شده این است که در صورت عدم ثبت ازدواج مجدد به مجازات مرقوم در ماده‌ی ۶۴۵ قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود.

با توجه به اینکه ازدواج مجدد مردان و راه یافتن همسر دوم به زندگی، موضوع بسیار مهمی است که از یک سو نیازهای اجتماعی روز توجه به اصل موضوع را به ویژه در سالهای اخیر لازم ساخته است و از سوی دیگر، واقعیت‌های اجتماعی کنونی این موضوع را مواجه با پرسشها و ابهامها و پیامدهای بسیار کرده است که در ارائه‌ی آن به عنوان یک نیاز و راهکار اجتماعی تنها نمی‌توان به اصل جواز شرعی آن استناد جست.

همچنین از آنجایی که در کشورهای اسلامی در خصوص تعدد زوجات، نظام واحدی حاکمیت دارد و تمایزهای برجسته‌ای در قوانین احوال شخصیه شان مشاهده نمی‌شود، ما در ضمن مطالعه و کشور مصر و لبنان به مواردی در خصوص کشورهای دیگر نیز دست یافتیم زیرا بسیاری از آنها در خیلی از موارد شبیه مصر و لبنان بوده است که آنها را نیز گزارش نموده‌ایم.

نگاه جامع به واقعات و مسائلی که در آنها کاری آسان نیست و کارشناسان و برنامه ریزان را در سطوح و عرصه‌های مختلف با چالش‌های بسیار می‌کند. از جمله ابهامات مربوط به تعدد زوجات این است که چون قانون اساسی، اصل قضیه را به اشاره برگزار کرده طبیعی است که نسبت به احکام و شرایط و حدود آن هیچ مستقلاً صورت نگرفته است. از این جهت هم نسبت به اصل مشروعیت آن، خلأ قانونی احساس می‌شود و هم به تبع آن نسبت به احکام و شرایط و مانند آن، بعلاوه با توجه به اینکه نظام حاکم بر جمهوری اسلامی مبتنی بر اصل ولایت فقیه است و ولی فقیه به عنوان حاکم جامع التمام مقرر می‌گردد، لذا می‌تواند با توجه به عنصر مصلحت و به حکم اولیه‌ی شرع مداخلاتی را انجام دهد. لذا به نظر می‌رسد جا دارد به این بحث یک نگاه حکومتی هم بشود که می‌تواند در پر کردن خلأهای قانونی هم به کار آید.

فقه‌های اسلامی بحث درباره تعدد زوجات را در کتب متعددی مطرح کرده‌اند و اکثر آنها بحث در این خصوص را در بخش نکاح، قسمت موانع نکاح متعرض شده‌اند.

همینطور حقوقدانان نیز بحث تعدد زوجات را در کتب مختلف حقوقی پرداخته‌اند. از آنجا که مسائل مربوط به تعدد زوجات از منظر حقوقی، تا کنون بطور جامع و مانع مورد بررسی قرار نگرفته و تحقیقات صورت گرفته در این راستا به رویکردهای متفاوتی مانند رویکرد جامعه‌شناسانه بوده که موضوع بحث ما نمی‌باشد، همچنین تحقیقات فقهی حقوقی

شکل گرفته در این راستا نیز کامل نمی‌باشد یا از منابع فقهی به طور محدودی استفاده شده و یا به بحث حقوقی و تطبیق آن با دیگر کشورها پرداخته نشده است، اما در عین حال مطالب قابل استفاده‌ای نیز در آنها وجود دارد که مورد استفاده نگارنده قرار گرفته است.

این کتاب برای نیل به اهداف ذیل تدوین شده است:

- شناخت مبنای مشروعیت تعدد زوجات و ادله مشروعیت آن که نقش مهمی در تعیین مسیر و این موضوع دارد.

- شناخت تحلیلی احکام و شرایط تعدد زوجات که می‌تواند پاسخگوی ابهامات بوجود آمده در این زمینه موضوع باشد.

- بیان نوسان و نارضات احتمالی مقررات حقوق خانواده در مورد تعدد زوجات که در صورت اشغال آن در قانون می‌تواند پاسخگوی نیازهای امروز جامعه باشد.

- شناخت تحلیلی احکام و شرایط تعدد زوجات در کشورهای اسلامی جهت الگوبرداری در حقوق داخلی.

در این کتاب جهت بررسی تعدد زوجات اداناً یک سری مقدماتی به عنوان کلیات لازم بوده که در فصل اول آمده است و به دلایل اصل مشروعیت ثابت نشود، طبیعی است که نمی‌توان شرایط و آثارش را نیز مورد بحث و بررسی قرار داد، لذا منطقی است که ابتدا مشروعیت و ادله‌ی آن را مورد بحث و بررسی قرار دهیم. به خصوص اینکه این مشروعیت در قانون مدنی مورد تحقیق قرار نگرفته است و پس از اثبات اصل مشروعیتش، به شرایط و احکام آن پرداخته می‌شود.

ضیه زکی زاده

